

Soukromí prezidentů

Křížem krážem světem: čím se také zabývají, když neprezidentují

Úvodem

Vím, že se tímto tématem pohybuji na tenkém ledě, na rozhraní mezi literaturou faktu a bulvárem. Nechci však podlehnout popisu pikantních historek, navíc podložených spíše fámami než fakty. Jde mi o to ukázat, že prezidenti jsou prostě normální lidé se svými silnými i slabými stránkami, že jejich život nespočívá jen v pročítání dokumentů a jejich podpisování, poradách se spolupracovníky, státních návštěvách, ale že mají rovněž své osobní zájmy, koníčky. Do svých funkcí se většinou dostali po bohaté a usilovné politické činnosti a prezidentské sídlo se stalo vyvrcholením jejich životní kariéry. Ale právě jako takoví byli a jsou tak rozdílní!

Nejrůznější záliby

Svůj volný čas každý z nich rád tráví po svém. Jejich koníčky jsou většinou stejné jako hobby běžných lidí. Například indický premiér Naréndra Módi rád fotí a ruský prezident Vladimir Putin si vždycky najde čas na sport či na ryby, ale o něm se ještě zmíním podrobněji. Jiní mají trochu extrémnější zájmy: turkmenský prezident Gurbanguly Mälikgulyýewiç Berdimuhamedow, původním povoláním zubař a prezidentem od roku 2007, miluje rallye a sám závodí. Indonéský prezident Joko Widodo, v úřadě od roku 2014, občas na motorce předvádí kousky hodné kaskadérů, se stal v zemi populárním svými neohlášenými procházkami a diskusí s náhodnými chodci.

Nejsem paparazzi

O veřejných činitelích obecně platí, že vlastně nemají soukromí. Nikde ve světě neexistuje zákon, který by prezidentovi umožňoval oddělit svůj veřejný život od soukromého, zakázat médiím a jiným zvědavcům, aby se pokoušeli nahlédnout do jejich života v době, kdy opustili svou kancelář, neúčastnili se nějaké veřejné akce, ale věnovali se sami sobě a svým blízkým.

To je daň tomu, že se oddali politické kariéře, která sice může přinést slávu a hmotné výhody, ale musí počítat s tím, že jejich soukromí není nedotknutelné, byť se i často snažili, aby tomu tak bylo. Ale třeba ani de Gaulle nezabránil fotografům, aby jako veverky nelezli do korun stromů kolem jeho venkovského sídla La Boisserie v Colombey-les-deux-Eglises a nesnažili se ulovit fotky z nestřežených okamžiků. Vždyť dokonce za svého pobytu v Elysejském paláci nachytl jednoho z nich, převlečeného za opraváře, v okně domu stojícímu v Elysejské ulici proti oknům jeho soukromého prezidentského bytu, když se snažil vyfotit ho v pyjamu. Avšak jediné, co prezident mohl učinit, bylo přestěhovat se do jiné části paláce, kde okna vedla do veřejnosti nepřístupné zahrady.

Nejsem však paparazzi, nechci lovit intimní záběry. Chci jen podat skutečný obraz těch, které volíme do čela státu a ukázat, že jsou to lidé v podstatě jako každý z nás, mají své radosti a strasti, záliby, životní peripetie. Proto si vybírám jen ty, které jsem měl možnost osobně poznat a o nichž existuje mnoho faktů, které jsou v archivech, či byly zveřejněny – ať už jimi samotnými nebo ve vyprávění jejich přátel, spolupracovníků či lidí, kteří se pohybovali v jejich blízkosti. Tak opět jako příklad uvádím francouzského prezidenta Charlese de Gaulla, jenž napsal své Paměti, a o němž napsali knihy jeho syn Philippe a vnuk Yves de Gaulle. Podobná svědectví podali manželky (Danielle Mitterrandová), milenky (Valerie Triewerterová o Françoisi Hollandovi), jejich řidiči, ochránci a mnozí další. Například těsně před uzávěrkou vyšla kniha nejbližší přítelkyně Trumpovy manželky Melánie.

Velice mi pomohly dny pobytu v Elysejském paláci, které mi byly povoleny, abych mohl napsat knihu o Françoisi Mitterrandovi, nejděle sloužícímu prezidentovi a žijícímu souběžně ve dvou rodinách. Seznámil jsem se s ním v roce 1969, když jsem žil v Paříži a on mě pozval na oběd do svého oblíbeného hotelu Lutetia, abych mu vyprávěl o pražském jaru. V Elysejském paláci jsme se potkávali, třeba už ráno, když šel do své kanceláře, v níž jsem se jednou seznámil i s jeho nemanželskou dcerou Mazarine, tehdy čtrnáctiletou dívčinou.

Vídávali jsme se i později, například v prosinci 1988, kdy přiletěl do Prahy, aby posnídal s našimi disidenty. Poté se v Bratislavě setkal na univerzitě se studenty. Opakovala se podobná příhoda jaká se mi stala v Anežském klášteře při návštěvě Raisy Gorbačovové – překladatelka uvízla v davu a protože jsem stál vedle něj, překládal jsem otázky studentů a jeho odpovědi. Mimochodem, ty studenty, bylo jich pět, pozval na návštěvu Francie, kam také v dubnu následujícího roku odjeli.

Jak jsem vybíral

Za příklady jsem si vybral především Francii, která je mi blízká, protože tam jsem určitou dobu žil. A také, pokud alespoň vím, o jejích prezidentech je snad nejvíce dostupné literatury – například v porovnání s ruskými, ale i českými prezidenty, nehovoře už o jiných zemích. Možná je to tím, že francouzští spisovatelé jsou tak pilní, jejich prezidenti jako námět tak vděční, čtenáři tak zvědaví a také, že tito prezidenti ve srovnání s jinými mají mnohem více pravomocí. V tomto smyslu je s nimi srovnatelný třeba Vladimír Putin, který si chce návrhy ústavních změn prodloužit mandát až do poloviny třicátých let a překonat tak současný Mitterrandův čtrnáctiletý rekord ve funkci. Historicky byl ovšem Masaryk prezidentem déle – téměř sedmnáct let. Světový rekord v délce prezidentství má zřejmě běloruský Alexandr Lukašenko, který v úřadě setrvává nepřetržitě od roku 1994, tedy šestadvacet let.

Chci se však zabývat i hlavami států řady jiných zemí, které jsem měl možnost osobně poznat či mám k nim dost podkladů, ať už to jsou američtí, ruští, francouzští prezidenti či někteří další. S dvěma rakouskými jsem se v doprovodu slovenských procházel po březích dvou řek, tvořících hranice na styku tří států. S exprezidentem Rudolfem Schustrem se mimo jiné každoročně setkáváme v Letohradu na společném srazu dvou Klubů autorů literatury faktu – českém a slovenském. O Ronaldu Reaganovi jsem se mnohé dověděl od jeho poradců během čtyř summitů (u pátého na Maltě byl Gorbačovovým partnerem George Bush starší). A také od jeho syna Rona, který byl přítomen na těchto summitech jako zpravodaj časopisu *Playboy*.

Sprátlil jsem se nejen s ním, ale především s Henry Kissingerem, šedou eminencí americké zahraniční politiky v podstatě až do dnešních časů.

Během sovětsko-amerických summitů jsem se také přiblížil ke Gorbačovovi prostřednictvím členů jeho týmu, s nimiž jsem se znal – Jakovleva, Arbatova a dalších.

Na procházce s Raisou

Když byl v roce 1987 v Praze, tlumočil jsem jeho ženě Raise při její návštěvě Anežského klášteře, protože se v davu ztratila její oficiální překladatelka. Poté jsme šli společně pěšky z klášteře na Karlovu univerzitu, kde měla setkání s profesory a studenty. Dodnes s Michaelem Sergejevičem udržuji kontakt, byť už nejčastěji za pomoci jeho spolupracovníků. Například jeho prvního (a posledního) mluvčího za prezidentství Andreje Gračova, který žije se svou ženou Aljonou v Paříži. Telefonujeme si a kdykoliv přijedu do francouzské metropole, setkáváme se při nejmenším na společné večeři. Několikrát jsme spolu mluvili i letos (2020). Nebo zavolám Pavlu Palaščenkovi, který v Moskvě spravuje Gorbačovův fond New Policy. Gorbačova jsem zval do Prahy v září 2016, když jsem organizoval třídní mezinárodní konferenci, dokonce už měl letenku, ale místo cesty k nám musel na poslední chvíli odjet do nemocnice. Poslal mi alespoň videozázpis s projevem, který chtěl u nás přednést.

Historika s Medvěděvem

Ze současných ruských státníků jsem měl možnost krátce hovořit s Dmitrijem Medvěděvem, když v prosinci 2011 navštívil na pozvání Václava Klause Prahu a já jsem na jejich tiskové konferenci seděl v první řadě uprostřed a v ruce svíral dva výtisky právě vydané mé knihy *Je třeba se bát Ruska?* Jakmile tiskový mluvčí ukončil konferenci, ostatně to ani řádná tiskovka nebyla, byly dovoleny jen dva dotazy – jeden od ruské televize a druhý od zpravodaje ČTK, povstal jsem a požádal: „Одну минуту, господа президенты !” (Minutku, páni prezidenti !) Okamžitě jsem se vypravil k jejich místům, abych jim předal tuto svou knihu i s věnováním, které jsem napsal předem. Klaus si ji vzal a vzápětí odešel. Dmitriji Medvěděvovi jsem přeložil do ruštiny její název, který ho zaujal. Začali jsme se bavit o tom, zda je či není se třeba bát Ruska.

Pověděl jsem mu, že Rusko jsem poznával od roku 1956, když jsem byl na stáži v deníku *Komsomolskaja pravda* a prakticky jsem celé projel. To ho zaujalo ještě víc a povídali jsme si, až nás přerušil Václav Klaus, který se vrátil, že zdržujeme oběd. Ještě jsem Medvěděva požádal, aby jeden výtisk podepsal také pro mne. Tak napsal: „Успехов вам!” (volněji přeloženo Přeji Vám úspěchy) a připojil datum a podpis.

Poté se na mne vrhlo těch asi tři sta novinářů, o čem jsme se bavili a jak vůbec jsem se k němu dostal, bylo to dohodnuto předem? A hlavně, nebál jsem se ochranky, že se na mne vrhne? Samozřejmě nic domluveno nebylo, ruského velvyslance jsem sice předem požádal o rozhovor s Medvěděvem, ale odpověděl mi, že nic nemůže slíbit ani zajistit a dodal: „Дѣйствуйтѣ, как умѣетѣ” Do češtiny přeloženo, dělejte, jak umíte. A já jsem vždy jako novinář překypoval drzostí, tak jsem to zkusil i nyní a kupodivu to vyšlo. Upřímně řečeno, na ochranku jsem v tu chvíli vůbec nepomyslel.

Chci ovšem dodat, že k poznávání novodobého Ruska mi pomohly kromě jiných zejména knihy Frédérique Ponse *Vladimír Putin*, Josefa Soukupa *Quo Vadis, Putine ? Nové Rusko v dějinných souvislostech* a asi nejvíc kolektivní dílo devíti ruských autorů, které v češtině vyšlo v roce 2003 s názvem *Jelcinova epocha 1988 – 2000. Od Gorbačova k Putinovi – obrazy z moderních dějin Ruska*.

Kennedy v Praze

S druhým nejmladším prezidentem v americké historii Johnem Fitzgeraldem Kennedym jsem se mohl setkat, když ještě pracoval jako novinář, ale nepodařilo se. Nebo se s ním seznámit dokonce v Praze, kam přijel jako dvaadvacetiletý student Harvardské univerzity v roce 1939, tedy už za protektorátu, aby mohl napsat svou diplomovou práci *Mnichovský appeasement*.

Z novinářské činnosti si Kennedy odnesl i svůj smysl pro humor: když se novináři zeptali na jeho pocity z prezidentování, odpověděl jim: „Mám krásný dům, do kanceláře to není daleko, plat je dobrý.” Od mládí však trpěl různými nemocemi a také slabostí pro něžné pohlaví, jak by o tom mohly podat svědectví například Audrey Hepburnová či Marilyn Monroe.

Z amerických prezidentů jsem se osobně setkal, jak píše na jiném místě, s Richardem Nixonem a Ronaldem Reaganem.

Pokud se týče toho současného Donalda Trumpa, tajně jsem doufal, že se veřtu do doprovodu našeho prezidenta, když se objevila zpráva, že ho Trump pozval k návštěvě Bílého domu. Tím spíše, že se společně i s manželkami vyfotografovali při jejich setkání na zasedání Valného shromáždění OSN. Poté se mu omluvil, že tak ještě neučinil, ale slíbil, že pozvání pošle. Dosud se to nestalo a tak i já zůstávám v Praze. Zeman to zdůvodnil tím, že je stejně jako Trump označován za ruského agenta a že některé jeho postoje nejsou v souladu se současnou americkou politikou.

S Donaldem Trumpem jsem se tedy bohužel zatím osobně nepoznal a proto o něm nepíši. Ale dověděl jsem se jednu historku, která se dlouho uchovávala v tajnosti. Jeho manželka Melánie totiž odmítla společně s ním vejít do svého nového sídla – Bílého domu. Nikoliv snad, že by se jí

nelíbil, ale proto, jak se o hodně později prosáklo, že toho chtěla využít k tomu, aby mohla s Donaldem uzavřít novou manželskou smlouvu. Ta ženská mazanost!

Byl jsem jedním z posledních – a možná vůbec posledním – zahraničním návštěvníkem vietnamského prezidenta Ho Či Mina v jeho domku na zahradě hanojského prezidentského paláce. U maliského prezidenta jsem byl s mládežnickou delegací, která se mu omlouvala za incident s maliskými studenty v pražské tramvaji. K různým dalším setkáním mi pomohla náhoda. Třeba naše dovolená na Kypru, jejímž nečekaným okamžikem byla účast na svatbě, na níž oddával sám arcibiskup a prezident Makarios. Někdy třeba jen to, že při každém z pobytů v Helsinkách nebylo možné minout prezidentský palác. Poprvé jsem ho navštívil s naší delegací na helsinské konferenci v roce 1975.

Tak bych mohl v tomto výčtu pokračovat, ale byla by to příliš dlouhá řada. A zdaleka se to netýkalo všech. Vždyť prezidentů je ve světě celkem 122 – nejvíce v Africe (50), nejméně v Oceánii (7), z nich je 11 žen (Slovensko, Etiopie, Gruzie, Nepál a další). Evropa má 29 prezidentů, v dalších zemích jako hlavy států jsou premiéři či královské rodiny.

A co ti naši ?

Počínaje Antonínem Zápotockým jsem všechny poznal osobně, byť z různých důvodů. Za Ludvíkem Svobodou jsem chodil do Vojenského historického ústavu na Vítkově ještě předtím, než se stal prezidentem. Václava Havla jsem připravoval na jeho první oficiální návštěvu Francie. Přátelský vztah jsem měl s dosud v této řadě dvěma posledními. S Václavem Klausem to začalo především v době, kdy na Hradě skončil, s Milošem Zemanem tehdy, kdy ještě nejezdil ve volných chvílích do Lán, ale Nového Veselí. Dokonce jsme se sblížili rodinně, jeho žena Ivana občas zašla ze Stodůlek na Barrandov za mou ženou Ivanou na kávu a třeba vyrazily společně na nějakou výstavu. Byly si věkově blízké, stejně jako Zemanova Katka a můj nejmladší syn Jan. Oba prezidenti mi rovněž napsali doslovy k mým knížkám.

Povídání o současném českém prezidentovi bych asi ukončil jeho osamoceným „koronavirovým“ pobytem v Lánech, kam jej nenásledovaly ani jeho druhá žena Ivana, ani nejmladší potomek - dcera Katka, jen za ním občas zajely. Tam se může věnovat svým oblíbeným procházkám, pokud mu to ochořelé nohy dovolí, četbě a občasným setkáním jak soukromého rázu, tak těm nezbytným, vyplývajícím z jeho funkce.

Jen nevím, zda bylo společensky větším přestupkem novináři tolik kritizované občerstvení při čtyřhodinové poradě s krizovým týmem, nebo třeba to, když si tento vášnivý kuřák ještě jako český premiér v Lucemburském paláci zapálil cigaretu a vykouřil ji přes upozornění předsedy francouzského senátu, že se v této budově nekouřílo už dvě stě let.

Omluvte mě za tuto vsuvku, tou chci jen naznačit, že se nebudu snažit někomu jen fandit a k jinému být příliš kritický.

Novinář prostě musí

A proboha, neberte ty mé známosti s prezidenty jako mou ješitnost, ale jako povinnost novináře, zabývajícího se přes šedesát let mezinárodními vztahy, který musí mít takové osobní kontakty, chce-li být hoden této profese. To se samozřejmě netýká jen známostí s prezidenty, ale s mnoha politiky, umělci a dalšími osobnostmi, s nimiž můžete chvíli posedět, poobědvat či alespoň vypít kávu a dovědět se nejen to, co dělá a to, co třeba řekl, ale především, co ho k tomu vedlo, jaké okolnosti, co s tím sleduje, jak chápat jeho projekty a koncepce, o něž usiluje. Když jsem například potřeboval cosi o Šumavě, poobědval jsem s tehdejším ministrem životního prostředí Milošem Kužvartem ve veterinářské restauraci, ačkoliv jsem jinak masožravec.

Při práci zpravodaje ve Francii bylo by pro mne nemyslitelné, abych se kromě politiků neseznámil třeba s tehdy populárními zpěváky Silvii Vartanovou, Johnny Hallydayem, Mireille Mathieu, s řediteli továren jako Renault v Billancourt nebo Dassault v Toulouse, ale také s lázněmi

v pověstných Lourdech, kde jsem prošel celou procedurou, jež měla vést k zázračnému vyléčení, ač jsem v té době žádnými zdravotními problémy netrpěl.

Tak jsem brouzдал světem – od téměř ilegální návštěvy nejsevernějšího města světa, tehdy přísně uzavřeného Norilska za polárním kruhem, toulek po Africe stejně jako po Asii až třeba po Kubu a dramatickou jízdu džípem s Fidelem a Raulem Castrem a dvěma jejich českými přítelkyněmi, s nimiž jsem přiletěl, jedna byla totiž moje sekretářka.

Každá země, kterou jsem měl možnost blíže poznat nikoliv pouze jako krátkodobý turista, nepochybně přispěla k pochopení souvislostí, jimiž jsme na sebe ve světovém společenství všichni navázáni. Svět je provázán nejen zájmy a technickými možnostmi jejich realizace, ale nepochybně i možnostmi a schopnostmi svých představitelů. Za každým činem mužů, kteří po nějakou dobu výrazně ovlivňují běh světa, se skrývá mnoho jejich soukromých radostí a bolestí. Doufám, že další kapitoly pozorného čtenáře o tento pohled obohatí.